

Πυρηνική ενέργεια και πολιτική

«ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ» ΚΑΙ «ΙΣΕΣ ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ»

Αγαπητοί φίλοι της συντακτικής επιτροπής.

Στο τεύχος 14 των «Τετραδίων» ο Ηλίας Ευθυμίου έγραψε στις «Σημειώσεις στο περιθώριο» για την «Κοινωνία της σιωπής». Σας κάνω γνωστές τις επιφυλάξεις μου τόσο για τον τρόπο που τηρεί «ίσες αποστάσεις» απ' τον καπιταλισμό και το σοβιετικό σοσιαλισμό όσο και για την ποιότητα της κριτικής που ασκεί στον δεύτερο.

Βέβαια η κριτική πολιτικοοικονομικών συστημάτων προϋποθέτει κάποιες μεθοδολογικές τοποθετήσεις, καθώς κι ένα πολιτικό-φιλοσοφικό πλαίσιο γνωστοποιημένο και ελέγξιμο. Όποιος (πολιτικά ενεργοποιημένος και όχι μονοδιάστατα ηθικολόγος) απορρίπτει τη συγκεκριμένη οικοδόμηση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», το κάνει είτε γιατί εμφορείται απ' τα ιδανικά του «ελεύθερου κόσμου» είτε γιατί ευαγγελίζεται ένα σοσιαλισμό που να υπερβαίνει τις αρνητικές εμπειρίες του τριτοδιεθνισμού. Κανείς δεν δικαιούται το φωτοστέφανο του καλόπιστου –ανέντακτου– ουδέτερου «παρατηρητή». Εξάλλου υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να τον προδώσουν τα γραπτά του. Κάτι σχετικό διαπιστώνω στην περίπτωση του κ. Ευθυμίου...

Κατά τη γνώμη του, λοιπόν, ενώ το «αληθινό πρόσωπο» της πυρηνικής τεχνολογίας είναι παντού και πάντοτε το ίδιο, η «εικόνα της δεν είναι στον ίδιο βαθμό αποτρόπαια σ' ανατολή και δύση». Εικόνα μαγική, εδώ, η διαφορά «προσώπου» και «εικόνας» των αντιδραστήρων. «Στις ολοκλη-

ρωτικές κοινωνίες, δεν μπορεί παρά τα αρνητικά χαρακτηριστικά του τεχνολογικού φαινομένου να είναι ιδιαίτερα τονισμένα»: να και η ερμηνεία της (οπτικής) ενότητας μέσα στη διαφορά... Η κατάρρα που θαράινει τον «ολοκληρωτισμό» φαίνεται να είναι οι βλαβερότερες συνέπειες των πυρηνικών και παντοειδών ατυχημάτων σε σχέση με τ' αντίστοιχα δυτικά φαινόμενα. «Μια κοινωνία κλειστή... αποδεικνύεται πολύ πιο επικίνδυνη από μια «κοινωνία που θυσιάζει τα πάντα στο βωμό του καπιταλιστικού κέρδους»... «διατείνεται ο κ. Ευθυμίου, διαφωνώντας πιθανότατα μ' αυτή την τελευταία αξιολόγηση, που συνηθίζει ο «Ριζοσπάστης». Έμμεσα, αλλά με σαφήνεια, αντιπαραθέτει στη μυστικοπάθεια των σοβιετικών –που όλοι διαπιστώσαμε– τη δημοσιότητα που απήλαυσαν τα τηλεοπτικά συνεργεία στο Three Mile Island. Λησμονεί ν' αναφερθεί στη «διαφάνεια» άλλων ατυχημάτων στη δύση και αποδίδει την ιεράρχηση του επενδυτικού κόστους πάνω απ' την ασφάλεια των ανθρώπων αποκλειστικά στους σοβιετικούς. Ειδικά για το ζήτημα αυτό ερανίζεται επιχειρήματα απ' την Libon Kovaletska, που μίλησε για «κακή οργάνωση της εργασίας» και «καταφέρθηκε εμμέσως πλην σαφώς εναντίον της γραφειοκρατίας...» Κρίμα! Θα περίμενε κανείς ότι στις ολοκληρωτικές κοινωνίες της σιωπής δεν επιτρέπονται τέτοιες κριτικές... Ακόμη ο κ. Ευθυμίου παρέλειψε να εξάρει τον «ενθουσιασμό» με τον οποίο αντιμετωπίζει η πολιτική εξουσία το αντιπυρηνικό κίνημα στη δύση... Και τελικά προτρέπει σε κινητοποίηση με στόχο

όχι απλά την «καταγγελία του εγκλήματος» (Τερνομπίλ) αλλά κυρίως την «αντροπή των συνθηκών που το τροφοδοτούν και το παράγουν», προφανώς του σοβιετικού συστήματος. Ευγενικά αμιλλόμενος τη «Φωνή της Αμερικής», τους επιγόνους τους Όργουελ και τους αμερικανούς «σοβιετολόγους» ξιφουλκεί «διεθνιστικά» εναντίον της Ανατολικής Ευρώπης, πρωτεργάτης αυτός «ενός κινήματος συμπαράστασης στις ασθενείς ακόμη ομάδες αντιπολίτευσης στο εσωτερικό των χωρών αυτών...» Τώρα πλέον εκτός απ' τις πολιτικές λογικές αναμασά και τη φρασεολογία των γερακιών του ψυχρού πολέμου...

Φίλοι των «Τετραδίων», αλλά και κύριε Ευθυμιόπουλε

Οι σοβιετικοί ιθύνοντες επέδειξαν ευθυνοφοβία κλπ, ενώ γενικότερα υποκλίνονται στον οικονομισμό και την ιδεολογία της «ανάπτυξης». Η απουσία κοινωνικού ελέγχου, η αυτονομία –στεγανότητα του πεδίου της πολιτικής εξουσίας, η επικυριαρχία της «διαχείρισης πραγμάτων» στην (ήδη ασφυκτική) «διοίκηση προσώπων» είναι δομικά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού που, με μορφικές διαφορές, αναπαράγονται τελικά και στις κοινωνίες σοβιετικού τύπου. Ωστόσο ο μαρξισμός και η δημιουργική του ανάπτυξη, το παγκόσμιο εργατικό κίνημα και οι εμπειρίες του, η οκτωβριανή επανάσταση και η συγκεκριμένη οικοδό-

μηση ενός «σοσιαλισμού» σε πολλές χώρες του κόσμου αποτελούν, μέσα στην πολυπλοκότητα και τις αντιφάσεις τους, ανεξάντλητες πηγές τόσο για το θεωρητικό προβληματισμό όσο και για την πολιτική πρακτική στην Ελλάδα και αλλού. Συγκροτούν μια κοσμοθεωρία κι ένα μεθοδολογικό στίγμα με ιδιαίτερο, κατά τη γνώμη μου, δυναμισμό. Όταν κανείς τοποθετηθεί στο εσωτερικό τους, είναι δυνατό (και αναγκαίο), αν διαθέτει και πολυδιάστατες εμπειρικές, πληροφορίες να καταλήξει σε αρνητική-απορριπτική κριτική για τον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Μέτρο σύγκρισης θα έχει το σοσιαλισμό της αυτοδιαχείρισης και της εργατικής εξουσίας, βασισμένος στο πραγματικό επίπεδο ανάπτυξης του εργατικού κινήματος. Όποιος έχει μέτρο σύγκρισης τον καπιταλισμό και χρησιμοποιεί τις τεχνικές του συνθηματολογικού ηθικολογικού αντισοβιετισμού, ακόμη κι αν δεν δηλώνει πολιτικοϊδεολογική ταυτότητα, γνωστοποιεί ήδη αρκετά από τα στοιχεία της. Ακόμη, ελάχιστα συνεισφέρει στον «κριτικό και α-δέσποτο χαρακτήρα» των «Τετραδίων», τα οποία όμως έχουν αρκετές ευκαιρίες ακόμη να τον κατακτήσουν.

Φιλικά

Χρήστος Κ. Τυροβούζης

ΚΙ ΟΜΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΦΟΡΑ

Όσο κι' αν φανεί παράξενο, θα συμφωνήσω με πολλές από τις προκαταρκτικές διαπιστώσεις του επιστολογράφου καθώς και με τις παρατηρήσεις τις σχετικές με κάποιες ασάφειες του αρχικού κειμένου. Σημειώνω πως το κείμενο αυτό ήταν προορισμένο για προφορικό λόγο και επο-

μένως δεν έχει τις αξιώσεις της συνέπειας, σε ύφος και σε σύνταξη, του γραπτού.

Έτσι δέχομαι, για παράδειγμα, ότι δεν είναι απόλυτα επιτυχής η επιχειρηθείσα διάκριση ανάμεσα στο «αληθινό πρόσωπο» και την «εικόνα» της τεχνολογίας. Όμως θα υπερασπιστώ, για μια ακόμη φο-

ρά, την ουσία της διατύπωσης ότι «οι επιπτώσεις από την εφαρμογή μιας δεδομένης τεχνολογίας δεν είναι ίδιες σε ανατολή και δύση σε νότο και βορά». Υποστηρίζω δηλαδή πως η πυρηνική ενέργεια, μια και αυτή είναι αν προκειμένω το θέμα μας, είναι πολύ πιο επικίνδυνη στις ανατολικές χώρες, όχι γιατί είναι πιο καθυστερημένες τεχνολογικά, αλλά γιατί αφενός η γραφειοκρατία υποτιμά συστηματικά το κοινωνικό κόστος από την εφαρμογή της και αφετέρου γιατί ο κοινωνικός έλεγχος είναι περιορισμένος έως και ανύπαρκτος. Οι πληροφορίες ή οι κριτικές που κατά καιρούς διαρρέουν στο εξωτερικό, όπως το κείμενο της Libon Konaletska, αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά και φυσικά δεν συνιστούν αντιπολιτευτικό κίνημα. Αντίθετα στη δύση η ανάπτυξη του αντιπυρηνικού κινήματος έχει φέρει σε εξαιρετικά δύσκολη θέση το σύστημα και σε πολλές περιπτώσεις έχει επηρεάσει τον συσχετισμό των δυνάμεων (Βλέπε για παράδειγμα την απόφαση του Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας για απόρριψη της πυρηνικής ενέργειας).

Και εδώ ακριβώς υπάρχει η διαφορά. Ενώ στον καπιταλιστικό κόσμο είναι δυνατές αλλαγές πολιτικής χωρίς να χρειαστεί να περάσουμε αναγκαστικά από την ανατροπή των κυρίαρχων σχέσεων εξουσίας και παραγωγής, στα συστήματα σοβιετικού

τύπου, μείζονος σημασίας αλλαγές δεν μπορούν να υπάρξουν χωρίς την ανατροπή των δομών και των συνθηκών που τις παράγουν.

Η διαπίστωση αυτή δεν έχει καμία σχέση με τις προσωπικές μου εκτιμήσεις για τα κοινωνικά ή τεχνολογικά προϊόντα του καπιταλισμού, του οποίου ασφαλώς δεν υπήρξα απολογητής στο εν λόγω σημείωμα, ούτε θέβαια πρόκειται να καταθέσω εδώ διαπιστευτήρια αριστεροφροσύνης ή άλλων τίτλων για να ικανοποιήσω την περιέργεια του επιστολογράφου. Επισημαίνω μόνο πως αυτό που ονομάζει δημιουργικό μαρξισμό ή σοσιαλισμό της αυτοδιαχείρισης προς τον οποίο εξάλλου συγκλίνει και ένα σημαντικό ποσοστό των νέων κινήματων (μεταξύ των οποίων και το οικολογικό) δεν έχει, προ πολλού, καμία σχέση με τις εμπειρίες από την «οικοδόμηση του σοσιαλισμού» στις χώρες που ακολούθησαν το σοβιετικό μοντέλο, ενώ δεν αρνείται τις επιρροές από τα ατελή ή και αποτυχημένα ακόμη πειράματα που επιχειρήθηκαν αλλού. Από το σημείο όμως αυτό, έως το να χρειαστεί να εισχωρήσουμε στο εσωτερικό αυτού του κόσμου και των ιδεών του που σαπίζουν, προκειμένου να διδαχθούμε ή να τον αλλάξουμε, όπως μας προτείνει ο κ. Τυροβούζης, υπάρχει τεράστια απόσταση.

Ηλίας Ευθυμίουπουλος